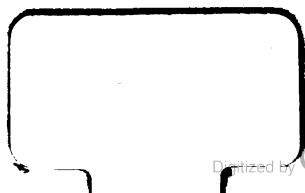

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

LIV. VI. KÖTET. 4. FÜZET.

A FELTÉTELES ELITÉLÉS.

IRTA

Dr. REICHARD ZSIGMOND.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLETBEN 1890 OKTÓBER 28.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1890.

Az igazgató választmány tagjai:

Elnök: *Csemegi Károly* curiai tanácselnök;
alelnökök: *Manoilovich Emil* curiai tanácselnök;
Dr. Környey Ede ügyvéd;
titkárok: *Dr. Fayer László* egyetemi rk. tanár;
Dr. Balogh Jenő egyetemi magántanár;
ügyész: *Dr. Siegmund Vilmos* a budapesti ügyvédi kamara titkára;
pénztárnok: *Dr. Szivák Imre* ügyvéd, orsz. képviselő;
könyvtárnok: *Dr. Tarnai János* ügyvéd;
választmányi tagok: *Dr. Beck Hugó* ügyvéd, *Dr. Chorin Ferencz* ügyvéd, orsz. képviselő, *Czorda Bódog* igazságügyminiszteri államtitkár, *Dr. Dárday Sándor* orsz. képviselő, *Daruváry Alajos* curiai másodelnök, *Dr. Győry Elek* a budapesti ügyvédi kamara ügyésze, orsz. képviselő, *Dr. Herczegh Mihály* egyetemi tanár, *Dr. Hérich Károly* nyug. miniszteri osztálytanácsos, egyetemi magántanár, *Hodossy Imre* a budapesti ügyvédi kamara elnöke, orsz. képviselő, *Dr. Illés Károly* ügyvéd, nyug. kir. ügyész, *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanár, *Sárkány József* kir. táblai alelnök, *Dr. Schwarz Gusztáv* ügyvéd, egyetemi magántanár, *Székács Ferencz* törvényszéki alelnök, *Székely Ferencz* kir. főügyészi helyettes, *Szentgyörgyi Imre* curiai tanácselnök, *Dr. Teleszky István* igazságügyminiszteri államtitkár, *Tóth Elek* kir. táblai tanácselnök, *Tóth Lőrincz* curiai tanácselnök, *Dr. Vécsey Tamás* egyetemi tanár.

* * *

A börtönügyi bizottság elnöke: *Manoilovich Emil* curiai tanácselnök, alelnöke *Tóth Lőrincz* curiai tanácselnök, jegyzője *Dr. Lévay József* igazságügyminiszteri segédfogalmazó.

Kivonat a «Magyar Jogászegylet» alapszabályaiból.

3. §. Az egyletnek alapitó, rendes, levelező és tiszteletbeli tagjai vannak.

4. §. A rendes és levelező tagok belépése egy évi időszakra történik; a tagok névsorába való beiratkozás hallgatag megujitottnak tekintetik mindaddig, mig az illető tag nem tudatja kilépését az igazgató választmánynyal.

Budapesti lakos csak rendes tag lehet.

7. §. A rendes tagok tagsági dija 5 frt; a levelező tagoké 3 frt.

A mely tag egyszer-mindenkorra 200 frt alapitványi tőkét ajándékoz az egyletnek alapitó taggá lesz.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

LIV. VI. KÖTET. 4. FÜZET.

A FELTÉTELES ELITÉLÉS.

IRTA

Dr REICHARD ZSIGMOND.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLETBEN 1890 OKTÓBER 28.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1890.

Forty
R

I.

Kétféle tudománya létezik a büntető jognak, melyek egymástól az egész követett szellemirány tekintetében különböznek. Az egyik formalis dialektizálással foglalkozik és az oly quasi-tudományos tételek megteremtője, mint pl. hogy a bűnös maga akarja a büntetést, vagy hogy a bűnös akkor, mikor bűntettet elkövet, még nem sérti a törvényt, hanem csak akkor kezdi azt sérteni, mikor a kiszabott büntetést eltűrni vonakodik. *Binding*, ezen iránynak egyik fő képviselője, a büntető jogtudomány egyik fontos feladatának azon kérdés megoldását tekinti, vajjon a büntető törvény az összes állampolgárokat kötelezi-e, vagy csak a birákat, vagy a büntető ügygyel foglalkozó összes hivatalnokokat, vagy az államot.*

Binding ezen tétele azért jó jellemzője az egész iránynak, mert mutatja, hogy a legáltalánosabb kérdések úgy vannak formulázva, hogy nem is érdemes őket megoldani. És ha azt nézzük, miként oldja meg ezen iskola a büntető jogtudomány részletkérdéseit, ugyanilyen formalistikus felfogásra akadunk. *Carnot* pl. ellenzi, hogy a visszaeső a rendesnél súlyosabban büntettessék. «A tettes — így szól — az első büntettért, a mit elkövetett, már megbűnhödött. Ezen bűntett miatt őt a második esetben erősebben büntetni annyi volna, mint a *non bis in idem* elvét, mely pedig egyik alapja a törvényhozásnak, megsérteni.» Nem mondom, hogy az a tétel, hogy a visszaesés súlyosító körülményt ne, vagy ne mindig képezzen, hamis, de állítom azt, hogy a recidiva büntetésének nagy kérdését a *non bis in idem* elvéből megoldani akarni az egész tudományos gondolkodásmód helytelenségére mutat. Egészen hasonló szellemirányhoz tartozik *Chauveau* és *Hélie* érvelése, kik *Carnot* nézetét helytelennek

* *Binding*, Hdbuch d. Strafrechts 38. §.

tartják és a visszaesést súlyosbító okul elfogadják, de ezen súlyosbításnak avval akarnak határt szabni, hogy más *fajú* büntetés a visszaesésre sem szabható ki, mint az első bűncselekményre. «Ennek indoka — mondják, — igen egyszerű: t. i. a büntetendő cselekvény természete nem változott meg.»[2]

Ezek és ilyenek azon eredmények, melyeket a büntető jogtudomány egyik faja elért. A *másik*, a valódi büntető *tudomány*, egyéb fajú igazságokat kutat. Kutatja azt, hogy mi a legalkalmasabb módja a büntetés végrehajtásának, hogy mily módon lehet a büntetteket megakadályozni vagy a bűnösöket megjavítani (*Beccaria, Bentham* stb.), és kiterjeszti ma már vizsgálatát arra is, hogy mik a bűntettek okai és a bűnösök ismérvei (*Lombroso, Ferri* stb.). Az ezen szellemirányhoz tartozó kutatások, bár sok egyéb tekintetben mélyrehatóan eltérnek egymástól, megegyeznek egymással abban, *hogy tárgyukat tények megismerése, és czéljukat intézmények tökéletesbítése képezi.* A formalistikus irány, ha valamely büntető törvénynyel vagy intézménynyel foglalkozik, a legfőbb megoldandó kérdésnek azt tekinti, hogy *miként lehetne az abban foglalt elveket construálni.* A másik irány ellenben azt kéri számon a törvénytől vagy intézménytől, hogy miféle czélok elérését tűzte maga elé, és ezeket miként volt képes elérni.

Ezen szellemiránynak terméke a *feltételes elitélés*[2] eszméje is. Azok, a kik először tervezték és mint intézményt megalkották, nem indultak ki sem azon elvből, hogy a «bűntett egy jogviszony megteremtése a büntetésre jogosult és a bűnös között»,[3] sem ennek ellenkezőjéből, és bátran mondhatjuk, hogy sem ezen tételekből, sem azokból, melyek rájuk építhetők, a feltételes elitélés eszméjére bukkanni nem is lehet. Az intézmény megalkotóinak kiinduló pontja az volt, hogy az elzárás az enyhébb esetek egy részében több kárt okoz, mint hasznot, és hogy job-

[1] *Chauveau* és *Hélie*, Th. du Code Pénal, I. köt. X. fej.

[2] «Feltételes elitélés»-nek nevezem az intézményt, mert ez elnevezést már megszoktuk, bár elismerem, hogy dr. Fayer László által indítványozott elnevezés, *a büntetés feltételes elengedése*, a fogalmat jobban kifejezi.

[3] *Binding*, Handbuch d. Strafrechts, 38. §.

ban lehetne a követendő czélokat elérni az elzárással való birói fenyegetés által.

Nem akarom ezen általános megjegyzéseket még annak bizonyítékául tekinteni, hogy a feltételes. elitélés intézménye helyes. De midőn a büntető jog tudományában két ellenkező felfogás létezik a tudomány czélja és módszere tekintetében, akkor helyesnek tartom előzetesen azt megállapítani, hogy a kétféle irány közül melyiknek terméke azon intézmény, melylyel foglalkozni kívánok. Az intézmények és eszmék magukon viselik eredetök bélyegét. A feltételes elitélés eszméje nem alkalmas arra, hogy a constructiókkal foglalkozó büntető jog keretébe beilljék, és a feltételes elitélés némely ellenzőinek érvelésén átrezeg a construálni vágyó büntető jogász keserűségének hangja, a kinek symmetrikus arabeszkjeit ez az új alak elrutítással fenyegeti. Vagy lehet másként elképzelni, hogy miként jutott *Kirchenheim* azon kifogásokra, melyeket ő tett az intézmény ellen? «A közjogot — mondja *Kirchenheim* — a bűnösök sem fogják érteni.» (Ez a *sem* nyilván annyit jelent, hogy az író méltányolja a bűnösök álláspontját, és hogy a hiba itt nem a bűnösök, hanem a törvény oldalán van.) «Igen furcsa lesz nekik, — így folytatja a heidelbergi tanár, — hogy az ötödik év végén alkalmaznak rájok valami csekély hiba miatt oly büntetést, *mely a közönséges törvényck szerint már elévült volna*».[1]

Ezt az érvet feszegetni felesleges, mert nyilvánvaló, hogy a törvényhozás nem fog a büntető törvény alkotásánál azon szempontból kiindulni, hogy a bűnösök közjogi felfogása sérelmet ne szenvedjen. De hisz nem is bűnösök felfogása az, a mit Kirchenheim a feltételes elitéléstől megóvni akar (mert azok, azt hiszem, készek volnának elnyomni közjogi scrupulusaikat), hanem a saját constructiói, melyekbe az új intézmény bele nem illik. Nem kevésbbé formalistikus *Petit* ellenvetése, ki azt rója fel a feltételes elitélés hibájául, hogy a biróság kénytelen azt bevezetni az elitélt *casier judiciaire*-jébe.[2]

[1] Bulletin de la Comm. Pénit. Intern. 1889. Rapport présenté par M. le Dr. de Kirchenheim. 350. l.

[2] Bull. de la Comm. Pén. Int., 1890. I. Rapport, présenté par M. Ch. Petit.

Az ellenérvelést alig érdemlő érvek közé tartozik végre az, a mikor *Kirchenheim* azt mondja, hogy a feltételes elitélés azokra, a kik a büntetést komolyan veszik és attól valóban félnek, túlságosan kinos lesz azért, mert az a gondolat fog előttük lebegni, hogy a legkisebb hiba elkövetése esetén ki kell állniok a feltételes büntetést.[1]

Ha arról volna szó, hogy a büntetés feltétlen elengedése és a feltételes elitélés közt válaszszunk, akkor lehetne arról beszélni, hogy a feltételes elitélés túlságosan fog az elitéltre súlyosodni. De akkor, mikor arról van szó, hogy az elitéltnek oly büntetés engedtessék el feltételesen, mely különben feltétlenül súlyosodott volna rá, a feltételes büntetés túlságos súlyosságát komoly érv számba venni nem lehet.

Az intézmény ellen felhozott formalis érveknek legerősebbje, melyet leghatározottabban *Kirchenheim* formulázott, az, hogy ezen intézmény a büntető jog alapelveivel ellenkezik. «Ez legfőbb oka — mondja *Kirchenheim,* — hogy az intézményt ellenzem, és ez volt oka annak, hogy ezen érvet értekezésem legelejére helyeztem.»[2] Ez az ellenvetés, mely, mint *Gautier* találó gúnynyal mondja, «lehetetlenség volt, hogy fel ne merüljön»,[3] a különféle íróknál különféle alakokban fordul elő, de mindannyian megegyeznek abban, hogy evvel axiomatikus igazságot mondtak, melyet felesleges bizonyítani.

Ha vizsgáljuk, hogy igaz-e az, a mit ezen ellenvetés tartalmaz, akkor mindenekelőtt avval kell tisztába jönnünk, hogy miket tekintsünk a büntető jog alapelveinek. Ezek tekintetében ugyanis távolról sem uralkodik olyan egyetértés, mint a minőre következtetni lehetne abból, hogy rájuk annyit hivatkoznak. *Binding* nézete szerint pl. a büntetőjog alapelve, vagy legalább is egyik alapelve, hogy «a büntető törvény nem egyéb, mint egy jogviszony alkotása és szabályozása a büntetésre jogosított és a bűnös között», és pedig úgy, hogy «az állam kötelessége a büntetést kiszabni» és «a bűnös legszemélyesebb kötelessége a rá kiszabott büntetést eltűrni».[4] («Legszemélyesebb kötelessége —

[1] I. m. 350. l.
[2] *Kirchenheim*, i. m. 350. l.
[3] *A. Gautier* «A propos de la condamnation conditionnelle».
[4] *Binding* i. m. 191. l.

mondja az író — nyilván azért, hogy elejét vegye azon az ő theoriájával épen nem ellenkező nézetnek, hogy a bűnös e kötelezettségét helyettes által is teljesítheti.) Ezen tételekből aztán nem is átallja az író azon belőlök egészen logikusan folyó következtetéseket levonni, 1. hogy a bűnös nem akkor sérti a törvényt, mikor a bűntettet elköveti (mert hiszen akkor Binding nézete szerint csak egy jogviszonyba lép be), hanem akkor, mikor a rámért büntetést eltűrni nem akarja, és 2. hogy minden jogerős itéletet végre *kell* hajtani. Annak, a ki azt kérdi, hogy ezen elvekkel a feltételes elitélés intézménye megegyezik-e, könnyű határozott nemmel felelni. De ha valaki azt kérdi, hogy vajjon igazak-e, ezen alapelvek, akkor már nehéz lesz præcis feleletet adni. Ha igaznak azt tartjuk, a mi a helyeslés meggyőződését, nem igaznak pedig azt, a mi az evvel ellenkező meggyőződést kelti fel, akkor a *Binding* alapelvére sem az igaz, sem a nem igaz kategoriáját nem alkalmazhatjuk. E tételek se nem valók, se nem valótlanok, hanem tartalmatlanok és minden oly kérdés megoldásánál, mely czélszerűségi szempontból oldandó meg, közönyösek. Az tehát, hogy a feltételes elitélés intézmenye ilyen büntető jogi alapelvvel ellentétben áll, mit sem bizonyít.

Azért időztem kissé tovább *Binding* ezen elméleténél, mert csak ezen és egyéb ilyen fajú elméletek azok, melyeknek szempontjából azt lehet mondani, hogy a feltételes elitélés a büntető jog alapelveivel ellenkezik. Már azon alapelv, a melyre *Kirchenheim* az intézmény ellenében hivatkozik, a *malum passionis pro malo actionis* elve kevésbbé állja útját a feltételes elitélés intézményének, mert hiszen az épen olyan esetekben akarja kisebbíteni a *malum passionis*-t, a melyekben a *malum actionis* is kicsi. Az igaz, hogy evvel az elmélettel sem egyeztethető meg azon indokolás, hogy a feltételes elitélés már azért is szükséges, mert az elzárás több kárt okoz, mint hasznot. Ez azonban, azt hiszem, nem az intézmény hibája, hanem az elméleté.

Látjuk tehát, hogy könnyű ugyan a feltételes elitélés intézményét a büntetőjog úgynevezett alapelveivel ellentétbe hozni, — csakhogy ezen alapelvek maguk olyanok, a melyek nem állják ki a kritikát. De ellentétben áll-e ez az intézmény azon alapelvekkel, melyek valóban közmeggyőződést képeznek? Erre a kérdésre bátran nemmel felelhetünk. Nem mint a tudomány alapelvére,

hanem csak mint közmeggyőződésre akarok hivatkozni e kérdésben, azon *Bentham-féle* elvre, hogy a büntetések megállapításánál az általános hasznosságra kell tekintettel lennünk, és *Beccaria* azon kijelentésére, hogy a büntetés oly enyhe legyen, a milyen csak lehetséges, és végre azon, ezeknél nem kevésbbé közmeggyőződést képező elvre, hogy valamely csekély bűncselekvény elkövetése nem ad az államnak jogot arra, hogy polgárait oly büntetéssel sújtsa, mely azokat erkölcsileg megrontani alkalmas. A büntető rendszernek ezen alapelveivel a feltételes elitélés intézménye bizonyára nem ellenkezik. Azt, hogy ezekkel megegyezik-e, előadásom további folyamán igyekeztem bebizonyítani.

Mielőtt ehhez kezdek, ismertetnem kellene azon intézményt, melyről szólani akarok. Ezt azonban feleslegessé teszi *Illés Károly* tagtárs úrnak egyletünk múlt ülésén tartott nagy tudományú és az egész thémát felölelt előadása.[1] A tárgy körüli tudnivalók tekintetében erre és *Fayer László* és *Gruber Lajos* tagtárs uraknak a szaklapokban megjelent tanulmányaira utalván, szabad legyen annak megvitatásába fognom.

II.

Liszt, hallei tanár, a feltételes elitélés intézményének helyességét főkép avval indokolja, hogy a rövid tartamú szabadságbüntetések végrehajtása oly rossz, hogy minden tekintetben több kárt okoznak, mint hasznot. Maga a tény, melyre *Liszt* érvelését alapítja, alig mondható vitásnak. A feltételes elitélésnek mind barátai, mind ellenségei egykép gáncsolják a fogházakat. «*Brutstätten des Lasters*», «*fabrique des récidivistes*», mondják a nem hivatalos birálók, «gyakran épen az ellenkező hatást eredményezi, mint a melyet tőle várunk»,[2] mondják a hivatalosak. *Liszt* egész nagy sorát állítja össze azoknak, kik ez ügyben nyilatkoztak[3] és kik mind ugyanezt a themát variálják.

[1] A szabadságbüntetés reformja különös tekintettel a feltételes itéletekre.

[2] *Belgique*, Loi établ. les condamnations conditionnelles. Chambre des répr. Rapport de la Section centrale. Bull. de la Comm. Pén. Int.

[3] Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft. IX. kötet, 6. füzet.

Csak azok a jelentések, melyeket a főtörvényszéki elnökök és főügyészek nemrég a porosz igazságügyministeriumnak a feltételes elitélések tárgyában adtak, mondják, hogy a rövid idejü szabadságbüntetés végrehajtása kielégítő.[1] De ezek a jelentések inkább aktaszerü mint tudományos jellegüek. Oly jelentések ezek, melyek a feltételes elitélések melletti nagy mozgalmat úgy fogják fel, hogy *«egyes»* (vereinzelte) irók azok, kik félnek a rövid szabadságbüntetések végrehajtásának káros befolyásától, és hogy a feltételes elitélések melletti mozgalom a büntetőügygyel nem foglalkozók köréből származik. Ezt mondják azon intézményről, melynek hívei közé nemcsak a büntető jog legnagyobb nevei, hanem olyan gyakorlati emberek is, mint *Wirth* német fogházigazgató, *Aschrott* az angol és amerikai börtönviszonyok legjobb ismerője, *Tallack* a büntető ügygyel foglalkozó angol Howard-Association titkára, és *Prins* a belga börtönök főfelügyelője tartoznak. Ezek a jelentések bizonyára nem alkalmasak arra, hogy maguk iránt nagy bizalmat keltsenek, és inkább hivatalos, mint tudományos tekintélyre tarthatnak igényt. Bátran elfogadhatjuk tehát *Liszt* kiinduló pontját, hogy t. i. a rövid szabadságbüntetések végrehajtása rossz és a fogházba jutók erkölcsei javítás helyett romlásnak vannak kitéve.

Ebből következtetheti *Liszt*, hogy a rövid idejü szabadságbüntetés egyebek közt a feltételes elitélés intézménye által pótlandó.

Lisztnek ezen álláspontja ellen hozta fel *Wach*[2] azon ellenvetést, hogy az okoskodás helytelen, mert ha rossz a rövid szabadságbüntetés végrehajtási módja, ebből nem az következik, hogy azt feltételesen szabják ki, hanem az, hogy javítsák meg a végrehajtási módot. Ezen ellenvetés logikus volta kétségtelen, és nem lehet csodálni, ha sokan ezt döntőnek is tartják. De vizsgáljuk csak közelebbről a kérdést. A *Wach* és a vele egy nézeten lévők argumentuma azt a hitet tételezi fel, hogy lehetséges a szabadságbüntetés végrehajtási módját megjavítani.[3] De kérdés

[1] Zeitschrift, X, 5. és 6. füzet, a jelentések kivonata Liszttől.

[2] *A. Wach*, Kurzzeitige Freiheitsstrafen. 29. l.

[3] «Wer die Möglichkeit behauptet, — mondja *Liszt*, — die Mängel der kurzzeitigen Freiheitsstrafe zu beseitigen, ist verpflichtet den

az, hogy vajjon *lehetséges-e* ez, értve a lehetőség alatt nem az absolut lehetőséget, hanem azt, hogy lehet-e azokat megjavítani azon módokon, melyek most előttünk ismeretesek, és azon eszközökkel, melyekkel az állam a viszonyok mai alakulata mellett e czélra rendelkezik.

A tapasztalatok ezen irányban nem nagyon biztatók. Megemlítettük már, hogy mennyire egybehangzók az itéletek Európa összes országaiból a tekintetben, hogy a fogházak teljesen roszszak, — daczára annak, hogy sokféle rendszert kipróbáltak, és sok állam nagy áldozatokat hozott a javulás elérése végett. Nagyon tanulságos különösen az angol fogházviszonyok története. Mióta *Howard* a múlt században a viszonyok megfigyelése és a tapasztalt visszaélések felderítése által a közvéleményt felrázta, a törvényhozási munkálatok egész sora indult meg. Rendszeresen, évtizedről-évtizedre keletkeztek az új törvények a fogházak megjavítása végett, ép oly rendszeresen váltakozva az ugyanazon fogházak siralmas állapotáról tett jelentésekkel. És midőn *Aschrott* 1887-ben megjelent munkájában[1] a történeti fejlődés előadása után örömmel constatálja, hogy a számos törvényhozási kisérlet eredményeként mégis eléretett a fogházbüntetés egy rationalis végrehajtási módja, és hogy Angliában a rendszerrel általában meg vannak elégedve, akkor két évvel később, az 1889. évben már *Tallack*, ki mint a *Howard-Association* titkára minden esetre azon helyzetben van, hogy a kérdést bő tapasztalatból ismerje, ismét visszaéléseket constatál és kijelenti, hogy a fogházakkal szükségkép járó titkosság majdnem kikerülhetlenül vonja maga után a visszaéléseket, hanyagságot és kegyetlenséget.[2]

Látjuk ezekből, hogy Angliában, melynek bűnösségi viszonyai általában kedvezőbbek, mint a continenséi, hol a rövid idejű szabadságbüntetések aránya a többiekhez képest lényegesen kisebb, mint a continensen, a hol a fogházak javulására

Beweis für diese, den Erfahrungen aller Länder widersprechende Behauptung zu erbringen». . . . «Diesen Nachweis hat Wach nicht erbracht,» — mondja később. (Preussische Jahrbücher 1890. évi szept. havi füzet.)

[1] *F. F. Aschrott*, Strafensystem u. Gefängnisswesen in England.

[2] *W. Tallack*, Penological and Preventive Principles, 2. fej.

czélzó törvényhozási kisérletek másfél század óta szakadatlanul folynak, és az ez irányban működő egyesületek folyton működnek, még nem birtak oda jutni, hogy a rövid idejű szabadságbüntetés egy helyes végrehajtási módját alkalmazásba vették volna. Ennek megfontolása pedig nagyon meggyengíti a *Liszt* ellen felhozott ellenvetést, mert ha a helyes végrehajtás kérdése még abban a stadiumban sincs, hggy annak egy közel jövőben létrejövetelére a siker kilátásával lehetne utalni, akkor azon ellenvetésnek, hogy a büntetések helyes végrehajtási módját kell behoznunk, nagy súlyt tulajdonítani nem lehet.

De a feltételes elitélés intézményét sokkal erősebb érvek támogatják, mint az, hogy a szabadságbüntetés végrehajtásának módja rossz. Ez ugyanis *Liszt*nek álláspontja, nem pedig azon törvényhozásoké, melyek az intézményt tényleg behozták. Ezt azért kell megjegyeznünk, mert az érvelés, melyet *Liszt*, ki a feltételes elitélés intézményének tán legactivabb terjesztője, felhoz, az ő nagy tudományos tekintélyénél fogva gyakran úgy tekintetik, mint az intézmény legjobb, ha nem egyedüli indokolása. Hogy mik voltak a törvényhozások indokai, azt legjobban magokból, a törvényhozási munkálatokból olvashatjuk ki.

A feltételes elítélést behozott két angol törvény elsője azon esetekben hozza be az intézményt, melyekben «a cselekvény oly csekély súlyú, hogy czélszerűtlen arra valami büntetést, vagy egyebet, mint névleges büntetést kiszabni».[1] A második angol törvény már kiterjeszti a feltételes elítélés terét, és oly esetekben alkalmazza azt, melyekben «a tettes javulása az ő fiatalsága vagy a cselekvény könnyű volta alapján elzárás nélkül elérhetőnek látszik».[2] A belga törvény behozatalának indoka pedig, mint a bizottsági jelentés mondja, az, «hogy az elzárás az erkölcsi érzés

[1] Summ. Jurisd. Act, 1879. 42 & 43. Vict. chap. 49. sect. 16. «If . . . the offence was in the particular case of so trifling a nature that it is inexpedient to inflict any punishment, or any other than nominal punishment . . . »

[2] Prob. of first Off. Act. 1887. 50 & 51. Vict. chap. 25. « . . . where the reformation of persons convicted of first offences may, by reason of the offender's youth or the trivial nature of the offence, be brought about without imprisonment . . . »

sülyedését okozza, lesülyeszti az elítéltet önmaga előtt is, közönyössé teszi őt a közvélemény lenézése iránt és hajlamot olt belé a visszaesésre». «Vannak a rövid büntetésre elítéltek között, — mondja a kormány jelentése, — kiket a hozzátartozóikra való gondolás a fogházban a törvényszerű bűnhődésen felül kínoz, míg másokra nézve a birói ítélet banális formalitás, és a fogház jól berendezett vendégfogadó». Azaz, mint *Le Jeune* igazságügyminiszter a javaslat tárgyalása közben mondta: «a rövid idejű elzárás oly büntetés, mely a tettes gonoszságával fordított arányban hat».*

Ezen idézetekből világosan kitünik a törvények conceptiója. Kiinduláspontjuk az volt, hogy vannak bűncselekvények, a melyeket káros elzárással büntetni, mert az elzárás csak kárt okozhatna a tettesek erkölcsiségében, vagy pedig mert az elzárás a concret esetben felesleges. Ez az álláspont eltér a *Liszt*-félétől két lényeges pontban. Az egyik az, hogy a törvényhozások álláspontja szerint, melynek az angol törvény egész nyíltan kifejezést ad, vannak a büntető törvénybe ütköző cselekvények közt olyanok, melyek formalis büntetésnél egyebet nem érdemelnek, és hogy ilyenek büntetésére a feltételes elítélés intézménye alkalmas. A másik pont pedig az, hogy *Liszt* a csekély bűncselekvényt elkövető egyéneket csak attól az erkölcsi mételytől félti, mely őket a gonoszokkal megtömött fogházakban érheti. A törvényhozások ellenben a bűnösök azon részét, mely ily kíméletre érdemes, meg akarják óvni *azon erkölcsi degradatiótól is, melyet az elzárás ténye okoz,* akár szabályszerűen, akár szabályellenesen volt az végrehajiva.

Melyek azon esetek, a melyekre a törvényhozások ezen utóbbi jelzett álláspontja alapján az intézmény alkalmazandó? A kérdés megoldása, véleményem szerint, nem nehéz. Vannak tettesek, és pedig igen számosan, a kikre nézve a rövid szabadságbüntetés tényleges szenvedést alig képez, de a kikben a becsületérzés még akkor is, ha valami csekély bűncselekvényt elkövettek, elég erős arra, hogy az elzárástól az avval járó erkölcsi megaláztatás miatt féljenek. Ezen félelem fentartása hatalmasabb óvószert képez újabb bűncselekvények elkövetése ellen,

* Bullet. de la Comm. Pén. Int. I. et II. Livr. 1889.

mint az, ha az illetőt egy rövid időre elzárjuk. A feltételes büntetéskiszabás esetén ugyanis az ily embernek, — ha szabad magamat így kifejeznem, — még *van veszteni valója*, t. i. az, hogy újabb bűncselekvény esetén fogházba kerül. Ezt a lelki indokot pedig nem kell kicsinyleni. A csekélyebb bűntettek elkövetői nem mind depraváltak, és mint *Prins* találóan mondja, sok van köztük, a ki sem nem jobb, sem nem rosszabb, mint azok, a kik bűncselekvényt el nem követtek. Az ilyenek nagyon érzik a különbséget a között, hogy el voltak-e tényleg zárva vagy nem, és az elzárástól való félelem fentartása igen alkalmas lehet arra, hogy őket újabb bűncselekvény elkövetésétől visszatartsa. Míg ellenben ugyanezek, ha egyszer szabadságbüntetést szenvedtek, *már e miatt* ki vannak téve az erkölcsi romlásnak. Ezek ugyanis, mint többnyire olyanok, kik a nélkülözésekhez és szenvedésekhez a szabad életben is hozzá vannak szokva, nem félnek a fogháztól az avval járó szenvedések miatt, és ha már az sem képezi tárgyát becsületérzésöknek, hogy ők fogházban még nem voltak, akkor egy pár napi vagy heti elzárástól való félelem, — mint ezt a belga törvény tárgyalása alkalmával megjegyezték, — őket bűncselekvényektől visszatartani nem fogja. Az olyan emberekben tehát, mint a milyeneket most szem előtt tartok, és a milyenek a kisebb bűntettesek közt számosan vannak, a feltételes elitélés ébren tartja a fogháztól való félelmet és ez által erkölcsi féket képez számukra. Ugyanezeket pedig a büntetés tényleges végrehajtása megfosztaná a féktől, a nélkül, hogy eléggé megfélemlítené őket arra, hogy további bűncselekvényektől tartózkodjanak.

A feltételes elítélés intézményének ezen most kifejtett conceptióját véve alapúl, meg akarom kísérelni a büntető rendszer azon alapelveit kifejteni, melyekhez a feltételes elítélés intézménye csatlakozik. Kikerülhetném e feladat megoldását mondván, úgy mint *Wach*,* az intézmény egyik legnagyobb ellenzője, hogy «visszautasítom, az elvi küzdelmet (Principienstreit) és a bebizonyítható tények álláspontjára helyezkedem.» De nem akarok e kérdés elől kitérni, mert nézetem szerint az elvi harczczal szemben, az úgynevezett bebizonyítható tények álláspont-

* *Wach*, Kurzzeitige Freiheitsstrafen, 41 l.

jára állni nem egyéb mint egy tágabb látkörű álláspontot egy szűkebb látkörűvel felcserélni. Csak az intézmény alapjainak és czéljainak ismerete az, mely tartalommal tölti meg a törvénynek szükségkép üresebb formuláit, és adja, — nem az utasítást, de az útmutatást a bírónak arra, hogy mely esetek képezik a törvény alkalmazásának terét.

A feltételes elítélés intézményének behozatalára irányuló törekvés nem egyéb mint küzdelem egy századok óta megszokott hiba ellen. Ez a hiba azon ránk maradt traditio, hogy a büntetéseknek a szabadságvesztés nemcsak typusa, hanem majdnem kizárólagos végrehajtási módja, mely a pénzbüntetés és halálbüntetés eseteit kivéve, egy század óta az egész vonalon alkalmaztatik. De hát indokolva van-e a szabadságvesztés büntetése mindezen esetekben? Ha a kérdést így teszszük fel, akkor látjuk, hogy ugyanazon traditio, melynek e büntetések fennmaradását köszönjük, nem gondoskodott egyszersmind arról is, hogy azoknak mindezen esetekben való alkalmasságát kimutassa.

Tudjuk, hogy a büntetőtörvény körébe ütköző kisebb súlyú cselekvények oly enyhítő körülmények közt is elkövethetők, a melyek a tettes perversitására épen nem, vagy csak igen kevéssé mutatnak. Ezek oly csekélyek lehetnek, hogy értök a fogház szégyenével sem érdemes sújtani a tetteseket, nem hogy azon romlottsággal való érintkezésnek kitenni, mely a fogházban uralkodik. Az ilyen fajta cselekmények büntetéseül már régebben megkezdődtek a kisérletek, egyebet tenni a szabadságbüntetésnél, pl. a bírói megintést, a javító-házba való küldést, sőt Angliában a korbácsbüntetést is. Ugyan ilyen kisérletek közé sorakozik a feltételes elítélés intézménye is. Ez a bírói megintésnél, annak bármilyen formájában mindenesetre hatályosabb, és alkalmazható számos oly esetben is, melyben a bírói megintésnél erősebb büntetés látszik szükségesnek, és különösen ott, hol félni lehet attól, hogy a tettes a bírói megintést nem fogja elég komolyan venni. Alkalmazható továbbá a feltételes elítélés számos oly esetekben, melyekben a javító-intézetbe való küldés a dolog természeténél fogva ki van zárva, és melyekben mégis azokhoz hasonló indokok forognak fenn arra, hogy a fogház ne alkalmaztassék. Azaz a feltételes elítélés kiterjeszti azon kört, melyben a bíró könnyű esetekben büntetést szabhat ki, a nélkül, hogy mindjárt

a fogházbüntetést volna kénytelen kiszabni, az avval járó erkölcsi sülyedéssel együtt.

A büntető rendszerek fejlődésének történetéből azt látjuk, hogy a büntetés a fejlődés első szakában csak a bosszú műve, és mérvét is csak a bosszú nagysága határozza meg. A haladás aztán abban nyilvánul, hogy azon megfontolás, hogy a büntetésnek czélt is kell követni, a bosszúnak helyes irányt adni igyekszik. Így fejlődik ki azon irány, hogy a büntető rendszer mindinkább nagy súlyt helyez a cselekvény subjektiv oldalára, és kifejlődik a megkülönböztetés az *esetleges* és a *szokásos* bűnösök közt. Ez a különbség van hivatva a büntető rendszer további fejlődésének egyik legfontosabb alapelvét képezni, és minden intézmény, mely e fejlődésnek szolgál, a haladást képviseli. A feltételes elítélés intézménye pedig mindenesetre ilyen.

*Liszt** azt mondja, hogy ezen intézmény által az esetleges bűnösökkel való bánásmód kérdése legnagyobb részben meg van oldva. *Liszt* e véleménye azt hiszem, túlozza az intézmény hatását, de annyiban mindenesetre helyes, hogy az intézmény egy nagy lépést képez azon czél elérése felé.

De nézetem szerint a feltételes elítélés intézménye azonkívül, hogy ezen irányban a fejlődésnek egy magasabb fokát jelenti, egy más irányban megindítójává válhatik egy új fejlődésnek.

Van ugyanis számtalan olyan eset, mely nem oly egészen csekély és jelentőség nélküli, mint azok, melyeket a büntetések túlszigorának jellemzésére rendszerint példákul felhozni szoktak, de másrészről nem is elég súlyos arra, hogy a bíró abból a tettes romlottságára biztos következtetést vonhatna. Csekélyebb testi sértés, — olyanok által elkövetett kisebb lopás vagy sikkasztás, a kiket szorult helyzet vagy erősen kinálkozó alkalom, vagy a tett következményeinek meg nem gondolása vitt a tett elkövetésére, — félrészegen elkövetett kisebb bűncselekvények stb. stb. mind olyanok, melyek elkövetése daczára lehetséges, hogy a tettes minden romlottság nélkül való. Ha a bíró erről bizonyos volna, akkor bátran elbocsáthatná a tettest valami csekélyebb megfenyítéssel, és nem kellene rá kiszabni két-három havi fogházat, oly bün-

* Zeitschrift, IX. Band, 6. Heft.

tetést, mely őt elrontani alkalmas. *Ha a bíró erről bizonyos volna,* — mondám. De hát vajjon bizonyos lehet-e erről a bíró? Sok, nagyon sok esetben nem. Az ilyen fajú cselekvények elkövethetők romlatlan tettesek által is, de igen számos esetben első kitörései egy romlott lelkületnek. Ezekben pedig a büntetést elengedni annyi volna, mint a tettest újabb bűnökre buzdítani. Mi következik ebből? Szerintem az, hogy mikor a bíró nem tudhatja, hogy olyan bűnössel áll-e szemben, a ki romlott és a kit érzékenyen kell büntetni, vagy olyannal, a ki nem romlott és a kinek egy csekély megfenyítés is elég, akkor beáll az az eset, mikor a büntetést feltételesen fogja kiszabni.

Tudom jól, hogy ez a felfogás nem a mai büntetőjog álláspontja, sőt még azon büntetőjogé sem, mely a feltételes elítélést, mint intézményt elfogadja. A büntetőjog traditionális felfogása az, hogy a bíró az előtte lefolyó esetet úgy tartozik megítélni, a hogy látja, és kiszabni a büntetést úgy, a hogy azt ez alapon kiszabandónak találja. A mai büntetőjog állása szerint nem szabad a bírónak a büntetést felfüggeszteni és azt bevallani, hogy a tettes bűnösségi fokával tisztába jönni nem tud. De ezen hagyományos felfogás alatt már kezdi azon tapasztalat is hatását gyakorolni, hogy a bíró, daczára a törvény álláspontjának, nem *képes* a tettes bűnösségi fokával tisztába jönni, és hogy a bírói ítélet nem csalhatatlan. A feltételes szabad lábra helyezés oly intézmény, mely már befolyást enged azon elvnek, hogy a bíró által kiszabott büntetés nem végleges, és megengedi, hogy a jogerős büntetés egy része elengedtessék. Valamivel nagyobb befolyást enged ezen elvnek az új olasz büntető törvény 14. §-a, mely megengedi, hogy a börtönbüntetés második fele köz- vagy akár magánmunka szolgáltatása által töltessék ki. De ezen intézmények csak a jogerős ítélet végrehajtásának hagyományos elvét támadták meg, nem pedig azt az elvet, hogy a bíró az ítéletet meg tartozik hozni akkor is, mikor a tettes bűnösségi fokát nem eléggé ismeri. A feltételes elítélés intézménye nézetem szerint azt fogja eredményezni, hogy ezen ítélkezési mód káros következményei a flagransabb esetekben enyhíttetni fognak. Lehetővé fogja tenni ez intézmény a bírónak, hogy csekély esetekben, melyekről nem tudja és nem tudhatja eldönteni, hogy azok a fogházat megérdemlő romlottság kitörései-e, vagy megbocsátható

és következményekkel nem járó eltévelyedések, ítéletét felfüggeszsze, és az elzárás tényleges végrehajtását függővé tegye attól, hogy a tettes később milyennek bizonyul. Lesznek tán, kik túlzottnak tartják a bíróra ily hatalmat ruházni. De ne feledjük el, hogy a feltételes elítélés összes eseteiben csak a csekély bűncselekvényekről van szó, azokról, melyekben a mi büntető törvényünk szerint a bírónak hatalma van a büntetést ma egy napi fogházra vagy egy forint pénzbüntetésre, tehát egy egészen minimális fokra leszállítani. Ne feledjük továbbá, hogy az, hogy a bíró a tettes bűnösségi fokát a tett ismerete alapján meghatározni képes, csak fictio. És ne feledjük végre, hogy a bírónak az új intézmény által adott jogkör azért van megadva, hogy a romlottság azon lehetősége, mely a tettesnél fennforog, a büntetés által a bizonyossághoz közelebb ne vitessék.

Ismétlem, hogy az intézmény czélját én nem ezen utóbb jellemzett jogkör megteremtésében látom. De ismétlem azt is, hogy az véleményem szerint a fejlődésnek ezen irányban való haladását megindítani alkalmas, és ha azt megindítania sikerül, evvel a büntető rendszerek fejlődésének egy magasabb fokát fogja initiálni.

De akár csalódom, akár nem ezen fejlődés reményében, bizonyos az, hogy a feltételes elítélés intézménye olyan eszmekörből ered, mely a maradandó reformokat szokta adni az emberiségnek. Egyik oldalról állt a százados törvényi és bírói megszokás, mely beleélte magát abba, hogy a bűncselekvények elzárással büntettessenek. Evvel a megszokással szemben támadt fel a kutatás, és kezdte kérdezni, hogy kellőleg indokolható-e a százados szokás, és hogy milyenek azon eredmények, melyeket egy másféle rendszerrel elérni lehetne. Ez volt az eszme egyik kiindulási pontja.

A másik kiindulási pont volt az emberszeretet, mely sokakban feltámadt egy oly rendszer ellen, mely csekély hibák miatt embereket, sőt gyermekeket vet oly bánásmód alá, mely erkölcsiségüket tönkre teszi és a gyengéket romlottakká változtathatja. És bármennyire vélik az eszme ellenségei érveiket abból meríteni, hogy a félreértett humanismus és a merész újítások már sok hibás intézményt hoztak létre, mi, az intézmény barátai, mégis büszkék leszünk annak ezen családfájára, mert

tudjuk, hogy nagy reformok és nagy igazságok másként mint ezen eredettel, létre nem jöhetnek.

III.

A feltételes elítélés intézménye ellen felhozott érvek némelyikét, olyanokat, melyeket csak formális ellenvetéseknek tartok, előadásom elején igyekeztem czáfolni, illetve jelentéktelenségöket kimutatni.

Most át akarok térni azok czáfolatára, melyeket komolyaknak és jelentőseknek tartok, és melyeknek *Illés Károly* tagtárs úr multkor tartott előadása legátnézetesebb és legjobb összefoglalását képezi. Midőn ezt megkisérlem, nem kivánok dialektikus vitatkozásokba bonyolódni, hanem tekinteni igyekszem az ellenérveket nagyban és egészben, úgy a hogy azok az ellenfél álláspontjának feltüntetésére a legalkalmasabbaknak látszanak. Ennek oka egyrészről az, hogy az e tárgyban írt számos munka véleményeit részletesen czáfolni szinte lehetetlen volna, és hogy *Illés* tagtárs úr multkori előadása az én előadásom készítésekor még nyomtatásban nem volt kezemben, és így az ő érveit szó szerint idézni képes nem volnék. De oka ennek másrészről az is, hogy az oly vitának, mely az ügy helyett az ellenfél érveivel foglalkozik, kevés jelentőséget tulajdonítok, és az ellenérvek czáfolata által nem az ellenfél álláspontjának gyengeségét, hanem a vitás intézmény helyes voltát igyekszem kimutatni.

Első ezen érvek közől az, mely a belga törvény intézményét szembe állítja az amerikaival vagy angollal. Így *Illés* tagtárs úr az amerikai rendszert, legalább a fiatalokra nézve, el is fogadja, és csak a belga az, melyet perhorreskál.

Mindenesetre igaza van *Illés* tagtárs úrnak abban, hogy az amerikai és a belga rendszer közt lényeges a különbség. A különbség, mint ő is kifejtette, abban áll, hogy az amerikai rendszer a tettest a próbaidő alatt rendőri jellegű felügyelet alá veszi, a mit a belga rendszer nem tesz. Ez a különbség az amerikai rendszert a kényszerneveléshez teszi hasonlóvá. *Illés Károly* tagtárs úr ebből azt a következtetést vonja le, hogy a belga rendszer nem nyujt oly garantiát az elitélt jó magavise-

lete tekintetében, mint az amerikai és így nem alkalmas a követett czél elérésére.

Elismerem, hogy az amerikai rendszer sok esetben alkalmasabb a javulás elérésére, mint a belga. De másrészről meg bizonyos az is, hogy az amerikai rendszer egy sokkal korlátoltabb alkalmazhatóságú intézmény a belgánál és az intézmény mai alakulata szerint, mint *Illés* tagtárs úr is megemlíti, leginkább csak az iszákosság meggátlása czéljából jő alkalmazásba. Erre az intézményre már ezért sem lehet úgy hivatkozni, mint az esetleges bűnösökkel való elbánás egy általánosabb módjára.

A feltételes elitélés az esetleges bűnösök büntetésének egy typusa, érvényre emelése azon elvnek, hogy abból, hogy valaki valamely apró bűncselekvényt követ el, még nem következik, hogy őt a fogház szégyenének és elerkölcstelenítő hatásának kitegyük. Az amerikai rendszer ellenben *kényszernevelés* és nem annyira a büntető repressio, mint inkább a büntető præventio intézményei közé sorolandó. Igaz, hogy vannak oly esetek, a melyekben az amerikai rendszer jobban eléri az általunk is szem előtt tartott czélt, mint a belga és ez csak természetes azért, mert az amerikai rendszer a belga intézmény mellett *még* valamit, t. i. a felügyelet alá helyezést tartalmazza. De másrészről természetes az is, hogy az amerikai rendszer, mint a feltételes elitélés intézményének egy a belgánál speciálisabb esete, annál kevesebb esetben is alkalmazható. Abból tehát, hogy az amerikai rendszer az általa felölelt esetekre nézve hatályosabb, mint a belga, nem lehet érvet meríteni a belga intézmény ellen. Ez legfeljebb a mellett szolgálhat érvül, hogy a feltételes elitélés némely eseteiben a belga rendszer mellé még a felügyelet alá helyezés intézményét is elfogadjuk.

Ha *Illés Károly* tagtárs úr ezen álláspontra állott volna, akkor biztos lehetett volna abban, hogy valamennyiünket, kik a feltételes elitélés barátai vagyunk, maga mellett és azok közt talál, kik terve sikerültét óhajtják.

Nem ok nélkül mondtam itt «óhajtják» és nem «javasolják».

Az amerikai rendszer a kényszernevelésnek elvét foglalja magában, mintegy hatósági gondviselést a tekintetben, hogy a nép ne csak büntettekért fenyíttessék, hanem egyszersmind büntető kényszer útján szoktattassék le az olyan hibákról is,

mint a milyen a részegeskedés. Távol áll tőlem azt tagadni, hogy a kényszernevelés ilyen faja haladást képvisel. De nem tartózkodhatom annak kijelentésétől sem, hogy mind *Wach* mind *Illés* tagtárs úr, mind a többiek, a kik velök hasonló nézeten vannak, adósak maradtak annak bebizonyításával, hogy ez a rendszer nálunk, vagy a continensen keresztül vihető. Ismétlem, hogy evvel nem akarok az intézmény ellen ellenérvet felhozni, de insistálok azon, hogy a feltételes elitélésnek esetei egyrészről és az amerikai kényszernevelés esetei másrészről két különböző kört képeznek, melyek egymást ugyan metszik, de távolról sem födik.

És ha *Illés Károly* tagtárs úr a feltételes elitéléssel szemben azt kérdi, hogy miféle erkölcsi támogatást nyujt az a bűnösnek, akkor a következőket felelem:

Az erkölcsi támogatás, a melyet a feltételes elitélés nyujt, az, hogy nem teszi ki az elitéltet az elzárás szégyenének és mintegy mondja nehi, hogy jó magaviselet esetére első hibáját mindenki el fogja felejteni. E mellett az angol és a *Fayer* tagtárs úr által javasolt rendszer, ha csak lehet, biztosítékot is vesz a tettestől, a mi szintén képez egy bizonyos féket a tettesre nézve.

Azon erkölcsi támogatás helyébe, melyet az amerikai rendszer a felügyelet alá helyezéssel megad, a feltételes elitélés nem tud egyenértéket adni. A feltételes elitélés intézménye beéri avval, hogy nem rontja meg a bűnöst a repressiónak azon megszégyenítő és erkölcsileg sülyesztő eszközével, melyet a fogház nyujtott és beéri avval, hogy a büntető törvények egy évszázados hibáját helyre hozza. Az, a ki még ezen felül képes lesz, a büntető præventio azon hatályos módját is keresztül vinni, melyet az amerikai rendszer magában foglal, nem a feltételes elítélés eszméjével ellenkező, hanem azt folytató munkát fog végezni. De alig hiszem, hogy ezt a munkát olyanok fogják elvégezni, a kik a feltételes elitélést akadályozni igyekeznek. —

Némelyek a feltételes elitélés belga intézményét a hasonló angol intézménynyel összehasonlítván, ebből formálnak érvet a belga intézmény ellen. Az 1887-iki angol törvény intézménye abban különbözik a belgától, hogy 1. két évig terjedhető fogház kimondása esetén adja meg a feltételes szabadlábon hagyás lehetőségét, hogy 2. a tettestől pénzbeli biztosítékot követel, és hogy

3. nem a bűnösséget és a büntetés mérvét meghatározó itélettel mondja ki a kedvezményt, hanem elbocsátja a bűnöst formális itélet hozatala nélkül. E különbségek közől az első és a második nyilvánvalólag fontosabbak a harmadiknál, és mégis épen a harmadik az, melyre némelyek súlyt fektetnek. «A belga törvény szerint, — mondják ezek, — a tettesre itéletileg van kimondva, hogy bűnös, és ez tönkre fogja őt tenni azok szemében, a kik vele érintkeznek, míg az angol törvény szerint a tettes ezen foltot nem viseli magán.» Ezen ellenvetésnek súlyt tulajdonítani képes nem vagyok. Az, hogy a határozat itéletnek van-e czímezve vagy végzésnek, vagy az, hogy úgy szól-e «két heti fogházat érdemelsz, de feltételesen elengedjük» (mint a belga), vagy úgy, hogy «két évi fogháznál többet nem érdemelsz, de feltételesen elengedjük» (mint az angol), nem lehet hatással a tekintetben, hogy a feltételesen elitéltet a vele érintkezők mily szemmel nézik. Laikusok, és itt csak laikusokról lehet szó, az ilyen jogi subtilitásokat meg sem értik, nem hogy súlyt tulajdonítanának nekik.

Sőt ellenkezőleg, e szempontból az angol törvény még kedvezőtlenebb is a belgánál, részint azért, mert ha a tettes pár év mulva visszaesővé válik, a biróság nem fogja többé találhatni a bizonyítékokat, melyekből az ő korábbi tettének büntetési mérvét meghatározni lehetne, részint pedig azért, mert az angol törvény szerint két évig terjedhető fogház gyanuját viseli magán az, ki talán egy-két hétnél többet nem érdemelt.

Egy további érv, melyet a feltételes elitélés intézménye ellen felhoznak, és melyre ellenfeleink igen nagy súlyt fektetnek, az, hogy ezen intézmény a büntető repressio hatályát fogja gyengíteni. Ezt bizonyos szempontból tagadni nem lehet.

A feltételes elitélés barátai abból indulnak ki, hogy vannak csekély súlyú cselekvények, melyek alája esnek a büntető törvény szakaszainak a nélkül, hogy oly romlottságról tennének tanuságot, mely szükségessé tenné a fogház kiszabását. Ezekre a cselekvényekre nézve a feltételes elitélés intézményének hivei túlzottnak tartják a mai repressiót. Természetes tehát, hogy ezekre nézve a repressiót gyengíteni akarják. Azt, hogy számos

az ily eset, nem fogja senki tagadni, a ki ismeri azon példákat, a melyeket ilyen esetekre a gyakorlat felmutat.

De nem ez a szempont az, melyből ellenfeleink a repressio gyengítésének vádját emelik, hanem azon általánosabb szempont, hogy a feltételes elitélés egy oly iránynak terméke, mely a büntetéseket általában kisebbíteni igyekszik, és ez által alkalmas arra, hogy a bűncselekvények elkövetésének egyik leghatályosabb fékét, a félelmet, csökkentse.

Ez a vád súlyos, de nem jogosult. A feltételes elitélés, mint már fentebb láttuk, nem az ilyen irányhoz csatlakozó eszmék eredménye, (bár nem tagadjuk, hogy azon iránnyal is megegyez), hanem eredménye egy oly iránynak, mely a szokásszerű és az esetleges bűnösökkel való elbánás tekintetében reagál a mai irány ellen. Ez az irány egyfelől az esetleges bűnösöket megmenteni igyekszik a mai törvények azon szigorától, mely a bűncselekvényben még mindig inkább az eredményt bünteti, mint az elkövetőt. Ugyanezen irány másfelől mindazokat, kik mint szokásszerű bűnösök veszedelmesek a társadalomra, erősebben akarja büntetni a mai büntetési mérvnél. Nem lehet tehát azt mondani, hogy ez az irány a repressio erejét általában csökkenti. Sőt ellenkezőleg. Addig, míg az esetleges és a szokásos bűnösökkel való bánásmódok közt a különbség méllyé nem válik, és addig, míg a büntető intézkedéseknél arra is kell ügyelni, hogy azok a szokásszerűvel együtt az esetleges bűnöst is túlságos súlyosan ne érintsék, nem lehet a hatályos repressio egész teljét sem remélni. Ezért látjuk, hogy az anthropologikus büntetőjog iskolája, melynél pedig erősebb repressióra egyik iskola sem törekszik, híve a feltételes elítéléseknek.[1] Ezért látjuk továbbá, hogy Anglia, melyben a repressio jóval erősebb, mint a continensen, egyszersmind ugyanazon ország, mely a feltételes elítélést a legszélesebb körben engedi meg. És az első indítvány, mely Európában felszinre hozta e kérdést, *Bérenger* indítványa 1884-ben a francia senatusban ezen czímet viseli: Törvényjavaslat a büntetések fokozatos súlyosbításáról visszaesés és enyhítésökről az első bűncselekvény esetén.[2]

[1] L. *Garofalo*, Bulletin de la Comm. Pén. Int. Livr. I. 1890.

[2] Loi sur l'aggravation progressive des peines en cas de récidive et sur leur atténuation en cas de premier delit.

Azt hiszem, ennyi bizonyíték elég arra, hogy a repressio csökkentése az enyhe esetekben nem jár együtt a repressio csökkentésével általában.

Ugyancsak a repressio hatályosságának kérdéséhez tartozik az is, a melyet *Illés* tagtárs úr avval vetett fel, hogy a feltételes elítélés a sértett felet nem fogja kielégíteni, és esetleg bosszúra ingerli. Ettől én nem tartok. Világos előttem, hogy a feltételes elítélést a bíró nem alkalmazhatja akkor, mikor a tettesben a károsult elleni megátalkodottságot vagy a kártérítés alóli kibúvási törekvést észreveszi. Világosnak tartom ezt azért, mert ily esetekben a feltételes elítélés előfeltételei ipso facto megszünnek. Arra a sértett félre pedig, ki ily körülmények fen nem forgása daczára insistál a büntetésre ott, hol a bíró azt szükségesnek nem látja, az állam, — mint ezt *Fayer László* tagtárs úr kifejtette,[1] — tekintettel nem lehet.

Ép oly kevéssé fogadható el döntő érvül az, a mit *Wach*[2] mond, hogy t. i. a feltételes elítélés intézménye megbontja a bűn és büntetés szükségszerű egymásután következésének eszméjét. Lássuk ezt a hangzatos és elég sokszor hangoztatott érvet kissé közelebbről. A tétel logikus felállítása a következő: Vagy helyes büntetést képez bizonyos bűncselekvényekre a büntetés feltételes kimondása, vagy nem. Ha helyes büntetést képez, akkor helyes az is, hogy bizonyos bűncselekvények fogalmával a feltételes elítélés fogalma fűződjék össze, ha pedig nem képez helyes büntetést, akkor *ez* a hiba, nem pedig az, hogy a nép a feltételes elítélés gondolatát fogja fűzni azon cselekvényekhez, melyeket a törvény valóban avval büntet. Jelenthet még *Wach* ellenvetése egyebet is, t. i. azt, hogy a büntetéstől való félelem ébren tartása végett lehetőleg erős büntetésekkel kell fenyegetni a bűncselekvényeket. Nem akarom az így felállított tételnek azt vetni ellene, hogy e czél tekintetbe vétele mellett sem szabad a megérdemlett büntetésnél nagyobbal gyakorolni a fenyegetést és hogy tehát végső sorban ekkor is az marad a kérdés, hogy elég-

[1] Törvénytervezet a büntetés feltételes elengedéséről. Jogt. Közl. 29. sz. 1890.

[2] *A. Wach*, Die Reform der Freiheitsstrafe. L. *Kirchenheim* i. m. is.

séges büntetést képez-e a feltételes elítélés az illető cselekvényekre, hanem csak azt említem fel, hogy ugyanazon érvet melyet *Wach* használ, fel lehetett volna hozni *Romilly* és az angol törvényhozás ellen is, midőn e század elején a lopásokra szabott halálbüntetéseket eltörölték.*

Illés Károly tagtárs úr az intézmény elleni érveinek egy részét abból merítette, hogy a bíró ezen intézménnyel majd nem fog kellőleg bánni tudni, már csak azért sem, mert az intézmény czélja és alkalmazási köre nem világos. Indokolta pedig ezen kijelentését többféle analizálásával a feltételes elítélések alá tartozó eseteknek, melynek folytán arra az eredményre jut, hogy a rövid szabadságbüntetéseknek egyik esete épen úgy tartozik a feltételes elítélés keretébe, mint a másik. A bíró szerinte vagy kénytelen lesz az összes rövid idejű büntetési esetekben alkalmazni a feltételes elítélést, vagy teljesen önkényűleg eljárni.

Megengedem, hogy azon felfogás ellenében, melyet a *Liszt*-féle conceptio alapján nyerünk a feltételes elítélésekről, az ilyen ellenvetés jogosult. Ha ugyanis a fogházbüntetés rossz végrehajtási módját veszszük alapul, valóban nehéz megmondani, hogy melyik rövid idejű szabadságbüntetés az, a mely feltételesen szabandó ki.

De az a felfogás, melyet az angol és belga törvényhozások követnek, és melyet fentebb a helyesnek ismertünk fel, elég tartalmat ad a feltételes büntetés fogalmának arra, hogy a bíró azok alapján megkülönböztesse annak eseteit a többitől.

Igen jól kiválnak a többi közől azon enyhe esetek, melyek csak «névleges büntetést érdemelnek», melyekben a «bűnös megjavulása elzárás nélkül is remélhető», és végre azok, melyekben a tettes erkölcsi ellenálló képességét az tehetné tönkre, hogy a fogház kimérése által becsületérzete lealacsonyítást szenvedne. Lehet, hogy e szempontok mellett a biró még azt a törvény által kifejezésre alig juttatható tényt is figyelembe veszi, hogy a fogházbüntetés tényleges végrehajtása oly rossz, hogy sokszor ez az, mely az elítéltet megmételyezi. Ha a bíró a feltételes elítélés eseteit ezen indokból valamennyire kiter-

* Lásd *Spencer*, Descriptive Sociology, English 10. l.

jeszteni kivánja, a fenti szempontok akkor is elég irányadást fognak nyújtani arra, hogy azon esetek tekintetében, melyekre azt kiterjesztenie helyes, tájékozás nélkül ne maradjon.

A belga bírák, a kik a feltételes elítélést alkalmazzák, nem is látszanak vele zavarban lenni. *Prins* közlése szerint[1] körülbelül 280,000 eset közől a feltételes elítélés a törvény fenállásának 1½ esztendejében körülbelül 14,000 esetben fordult elő, — tehát oly arányban, mely semmi abnormitást fel nem mutat. És ha nem is lehet erre a számra hivatkozni a tekintetben, hogy általa az intézmény sikere biztosítva van, de lehet mindenesetre úgy, hogy a szerint a bíróságok az intézmény alkalmazásában irány nélkül nincsenek.

Fayer László tagtárs úr tervezetének indokolásából szintén kitünik, hogy nem e Liszt-féle felfogást tartja döntőnek, hanem a belga intézményt követi. «Különösen azon eseteket vélem az alkalmazásnál szem előtt tartandónak», — mondja ő, — «midőn a biró czélszerűnek véli kísérletet tenni, vajjon az elítélt egyén megmenthető-e még a rendes polgári életmódnak és ezzel a társadalomnak.»[2]

Ugyanezen álláspont elfoglalása tűnik ki *Bodor László* tagtárs úrnak *Illés* tagtárs úr előadásában idézett felfogásából, mely szerint «nem a büntetlen előélet magában véve, hanem az ember erkölcsi lénye veendő figyelembe s a subjektiv javulás symptomái kell, hogy irányt adjanak az itéletnek».

Igen, — veti ez ellen *Illés* tagtárs úr, — de a birót a tettes, ki az ítélet előtt áll, rá fogja szedni, áltatással igyekezvén magát érdemesnek mutatni a kedvezményre. Ettől valóban kár nagyon félni. Először bűnözőről van szó, ki csekélységet követett el, ki még biró előtt nem is állott. Erről nagyobb ügyességet feltenni mint a tapasztalt biróról, ki előtt az emberek és esetek százával fordulnak meg, túlzott félelem. Hátha még ehez hozzáveszszük azt, hogy mily csekély a baj az esetben is, ha egyszer-másszor sikerül a biró elámítása, és érdemetlen részesül a kedvezményben! Hisz ha érdemetlen nyerte meg és újra bűncselekvényt követ el, nem fogja a büntetést elkerülni, ha pedig a fogháztól

[1] L. Zeitschrift X. Bd. 5. 6. Heft (Liszt czikkében).
[2] Jogt. Közl. 29. sz. 1890. Idézett czikk.

való félelem a megromlott egyént vissza tudja tartani a második bűncselekvény elkövetésétől, akkor az ily speciális esetben a feltételes elítélés oly jó eredménynyel járt, hogy annak csak örülni lehet.

De még egytől féltik a bírót az intézmény ellenzői, t. i. attól, hogy visszaélésekre fogja magát ragadtatni. «Gyakran fognak ismétlődni az oly esetek, — mondja *Kirchenheim,** — hogy X. báró vagy Y. bankár úr három hónapra elítéltetvén feltételes elítélés alá kerül. Ugyanazon napon egy munkást ítélnek el három havi fogházra, és akkor nem fogják ugyanazon szabályt alkalmazni, nem fogják őt feltételesen elítélni? Ez fel fogja háborítani a közvéleményt.» Bizony erre nem felelhetünk egyebet *Kirchenheim*nek, mint azt, hogy a közvéleménynek teljes igaza lesz akkor, ha felháborodik, ha csak a két eset körülményei, — a mit *Kirchenheim* elhallgat, — azonosak. Hasonlókép érvel *Illés* tagtárs úr, azon különbséggel, hogy ő, — nyilván hazai viszonyainkra való tekintettel, — nem bárót és bankárt, hanem szolgabírót vesz fel a példába, a kinek kedveért a bíró a visszaélést elköveti. Felelhetném erre azt, hogy a bárók, bankárok és szolgabírák bűncselekvényeivel való elbánás kevésbbé fontos része a büntető rendszernek, mint azon ezer és ezer ember büntetése, a kik a sors minden privilegiuma nélkül kerülnek a bíró elé. De elégnek tartom ettől eltekintve is arra utalni, hogy a bírói visszaélés nem a rendszerrel függ össze, és ugyanezen visszaélések, ha megvannak, a mai rendszerben ugyanazon hatályossággal nyilatkoznak, csak más helyén az eljárásnak, pl. a megszüntető végzéseknél vagy az enyhítő körülmények konstatálásánál válnak nyilvánvalókká.

Ugyanezen eszmesorozatba tartozik *Wach*-nak, *Appelius*-nak és *Illés* tagtárs úrnak azon ellenvetése, hogy a bíró nem fogja alkalmazni tudni a törvényt, nem fogja tudni a gyakorlatban megkülönböztetni azon eseteket, melyekre a törvény intentiója kiterjed, a többitől.

Ezt az ellenvetést egy más szempontból már tárgyaltuk, t. i. abból, mikor *Illés* tagtárs úr azon ellenvetését elemeztük, hogy a törvény intentiója oly homályos, hogy azt alkalmazni nem is

* I. m. 353. l.

lehet. Erre fentebb már válaszoltunk, most csak azon szempontot veszszük figyelembe, hogy a törvény intentiója világos, de a bíró a gyakorlatban azt alkalmazni nem képes. «Ki választja el az érdemeseket az érdemetlenektől? A mindentudó bíró az ő bölcs belátásával?» — kérdi ezen nézet kifejezéseként *Wach*.

Ezt az aggodalmat könnyű megczáfolni. Ha a bíró alkalmazni tudja a mi büntető törvénykönyvünk 92. §-át, melyben, — és erre súlyt helyezek, — a bírónak adott hatalmi kör sok tekintetben nagyobb, mint az, a melyet a belga törvény ruház rá, és melynek alkalmazásában épen úgy kell a törvény intentióit fürkésznie, mint a feltételes elítélésnél, akkor nincs ok attól félni, hogy a feltételes elítélést alkalmazni ne tudja. De az ily fajta érv magában véve sem súlyos. A bíró nem tud ily általános elveket alkalmazni, a míg nincsenek a törvényben, de ha benne vannak, akkor meg fogja tanulni, mert kénytelen vele.

Egyáltalán érdekes kép az, melyet az intézmény ellenfelei, és köztük *Illés* tagtárs úr multkori előadása, a bíróról adnak. Először visszaélések elkövetésére engedi magát bírni, aztán rászedeti magát olyanok által, a kik először vannak bíróság előtt, és végre nem tudja alkalmazni a törvényt, mely pedig nem követel tőle egyebet, mint azt, hogy oly esetben, mikor a jogsértés csekély volta vagy a tettes személyében rejleni látszó biztosítékok az elzárást feleslegessé teszik, annak végrehajtását felfüggessze. Felesleges érvelnem a mellett, hogy az esetben, ha a feltételes elítélés intézményét egyébként helyesnek találjuk, azt azon indokból perhorreskálni, hogy bírói karunk avval bánni nem tud, indokolatlan félelem.

Evvel végére értem előadásomnak. Sok fontos részletkérdése van ugyan a tárgyalt intézménynek, melyeknek mikénti megoldása még vita tárgyát képezi, de azokat ezen előadás keretébe felvenni nem volt szándékom. Maga az alapelv úgy a külföldön, mint ez egyletben annyi vita tárgyát képezi, hogy első feladatul az alapelv helyességének kimutatását, vagy legalább ennek megkisérlését kellett tartanom. *(Lelkes éljenzés és taps.)*

* * *

Manoilovich Emil, alelnök: Fogadja, doctor úr, élvezetes előadásáért az egyesület köszönetét. Azt hiszem, hogy ez előadás, mely a legújabb reformmozgalmat a büntető jogszolgáltatás terén oly alaposan tárgyalta, alkalmat fog adni arra, hogy e nagyfontosságú kérdéshez számosan fognak még hozzászólni. A vitát tehát nem mondom ki befejezettnek. *(Helyeslés.)*

A „MAGYAR JOGÁSZEGYLET“ KIADÁSÁBAN megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (IV. Szervita-tér) kaphatók:

Értekezések.

1. **Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

kötet. 2. **A franczia ügyvédség.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

3. **Az életbiztositás lényege és jogi természete.** Irta *Dr. Neumann A.*

4. **A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámitás.** Irta *Beksics G.*

5. **A vasuti jog jelenlegi érvényében.** Irta *Dr. Hérich Károly.*

6. **A magyar öröködési jog tervezetének vezéreszméje.** Irta *Dr. Teleszky István.*

7. **A közszerzeményi jog.** Irta *Dr. Jancsó György.*

8. **Az ági öröklés fentartása.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*

9. **A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*

10. **Az örökjog alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében.** Az 1882. nov. 11.—deczember 4. ülésekben folytatott vita.

11. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Irta *Dr. Jellinek Arthur.*

12. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre,** tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. Az 1883. márcz. 19—junius 1-ig folytatott vita.

. kötet. 13. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*

14. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Emmer Kornel.*

15. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Plósz Sándor.*

16. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. évi november 17-től deczember 1-ig folytatott vita.

17. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. deczember 1-től 1884 január 28-ig folytatott vita.

18. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1884. márczius 12-től április 7-ig folytatott vita.

19. **Uj irányok a magánjogban.** Irta *Dr. Schwarz Gusztáv.*

20. **Huszonkét levél az 1842-től 1854-ig terjedő időszakból.** Felolvasta 1884. nov. 22-én *Dr. Tarnai János.*

21. **Naturalismus a büntetőjogban.** Irta *Dr. Heil Fausztin.*

22. **Telekkönyvi reformok.** Irta *Káplány Géza.*

23. **Magánjogi codificatiónk és régi jogunk.** I. Irta *Dr. Dell'Adami R.*

24. **Nézetek a telekkönyvi reformról.** Irta *Dr. Csillag Gyula.*

25. **Telekkönyvi reformok.** Irta *Dr. Imling Konrád.*

26. **Telekkönyvi reformok.** Az 1885. május 12-ikén tartott vita.

27. **Magánjogi codificatiónk és régi jogunk.** II. Irta *Dr. Dell'Adami R.*

3\. kötet. 28. **Lachaud védbeszédei.** Irta *Dr. Végh Arthur.*

29\. **A törvényhatósági tisztviselők, segéd- és kezelő-személyzet elle fegyelmi eljárásról.** Irta *Dr. Jellinek Arthur.*

30\. **A delictum collectivum és a szokásszerű és üzletszerű bűncsele mények tana.** Irta *Dr. Balogh Jenő.*

31\. **Az örökség birtokbavételének főelve a magánjogi törvényterv zetben.** Irta *Galamb István.*

32\. **A polgári biróság szervezése.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*

33\. **Magánjogi codificatiónk és régi jogunk.** III. Irta *Dr. Dell'Adami R*

4\. kötet. 34. **A polgári biróságok szervezéséről.** Irta *Tóth Gáspár.*

35\. **A référé-rendszer s magyar alkalmazása.** Irta *Dr. Emmer Korn*

36\. **A birói szervezet.** Irta *Dr. Podhorányi Gyula.*

37\. **A nemzetközi magánjog haladása.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső*

38\. **Az angol büntető eljárás.** Irta *Dr. Csorba Ferencz.*

39\. **Börtönügyi viszonyaink reformjához.** Irta *Dr. Balogh Jenő.*

40\. **Fegyházaink betegülési, halálozási és légürtartalmi viszonyai összehasonlitva a külföldi viszonyokkal.** Irta *Atzél B.*

41\. **A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszere** Irta *Dr. Kelemen Mór.*

5\. kötet. 42. **Alapítványaink és a legfelső felügyeleti jog.** Irta *Csorba Ferencz*

43\. **A birák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvény javaslat.** Irta *Dr. Székely Miksa.*

44\. **A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és ennek eddigi eredményei.** Irta *Dr. Székely Ferencz.*

45\. **A fizetésképtelen adós jogcselekvényeinek megtámadása a csődön kivül.** Irta *Dr. Fodor Ármin.*

46\. **A jogi szakoktatás reformja.** Irta *Dr. Vécsey Tamás.*

47\. **Törvényhozási reformok a biztositás-ügy terén.** Irta *Dr. Beck Hugó*

48\. **A magyar büntetőtörvénykönyv büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és ennek eddigi eredményei.** Az 1889 márcz 30-án tartott vita.

49\. **A jogi szakoktatás reformja.** Az 1889. november 23-tól decz. 7-ig folytatott vita.

50\. **A jogi szakoktatás reformja.** Az 1889. deczember 14-től deczember 28-ig folytatott vita.

6\. kötet. 51. **Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságról.** Irta *Dr. Baumgarten Izidor.*

52\. **Az örökös felelőssége a hagyatéki terhekért.** Irta *Dr. Kern Tivadar*

53\. **A feltételes elitélés.** Irta *Dr. Illés Károly.*

Külföldi törvények magyar forditásban.

1\. **Német, osztrák és franczia uzsora törvények.** Forditották *Dr. Barna Ignácz* és *Dr. Nagy Dezső.*

2\. **Olasz ügyvédi rendtartás.** Az 1874. junius 8-iki törvény az ügyvédség és az ügyészség gyakorlásáról. Függelék: a kiegészitő kir. rendelet A képviselőházi bizottság indokolása. Fordit. *Dr. Dell'Adami Rezső*

3\. **A schweizi szövetség törvénye a kötelmi jogról.** 1—161. czikkek Forditotta *Dr. Barna Ignácz.*

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.